

ÉLŐ VÉDJEGEK? AZ ARCVÉDJEGEKBEN REJLŐ LEHETŐSÉGEK ÉS KORLÁTOK ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI VIZSGÁLATA A VÉDJEGYJOG ÉS A SZEMÉLYISÉGVÉDELEM METSZÉSPONTJÁBAN

1. Bevezetés

A globális gazdaságban a versenyképesség kulcsfontosságú tényező a vállalatok hosszú távú sikeressége szempontjából. A versenyképességnek több alapvető eleme van, ezek közül az egyik a szellemi tulajdon-jogok rendszere. Az ún. II. HAG-ügyben az Európai Unió Bírósága kimondta, hogy a védjegyek a torzításmentes verseny nélkülözhetetlen elemei.² Ahogyan Luszczyk megjegyzi, a védjegyek olyan „világítótornyok” a különböző minőségű áruk és szolgáltatások tömegében, amelyek kereskedelmi információt közvetítenek a fogyasztóknak.³

A védjegyek tipikusan szavakból vagy logókból állnak, ugyanakkor bármely megjelölés oltalomban részesülhet, ha alkalmas áruk vagy szolgáltatások megkülönböztetésére. Az elmúlt években egyre inkább előtérbe kerültek a fotórealisztikus arcok védjegykénti lajstromozásának kérdései, különösen az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (a továbbiakban EUIPO) előtt. E tekintetben egy jelenleg is formálódó joggyakorlatnak lehetünk tanúi, ahol az elsőfokú elbírálók rendre elutasították a bejelentéseket, míg az eljáró fellebbezési tanácsok megváltoztatták azokat. Az új ítélkezési gyakorlat első példája a holland modell, Maartje Robin Elke Verhoef, aki 2015. október 14-én nyújtotta be arcképére vonatkozó védjegybejelentését. A bejelentést először elutasították, de 2017 novemberében a fellebbezési tanács kimondta, hogy a portréfotó megfelel az oltalmazhatósági kritériumoknak.⁴ Rozanne Verduin és Yasmin Wijaldum szintén bejelentette arcképét (2017. október 16-án, illetve 2018. szeptember 11-én). A fellebbezési tanács 2021 májusában mindkét esetben megsemmisítette az elutasító határozatot, és elrendelte az eljárások folytatását.⁵ 2023–2024 fordulóján két további esetben is hasonló eredmény született. Jill Kortleve portréját (be-

¹ Tanszékvezető egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék, ügyvéd.

² Európai Unió Bírósága, C-10/89. SA CNL-Sucal NV. v. Hag GF AG (1990).

³ Luszczyk Viktor: A védjegy és a versenyjogi szabályozás összeegyeztetése az Európai Közösségben. Magyar Jog, 48. évf. 2. sz., 2001, p. 121.

⁴ EUIPO, Negyedik Fellebbezési Tanács 2017. november 16-án kelt határozata, R 2063/2016-4 (EUTM 014679351) ügy.

⁵ EUIPO, Negyedik Fellebbezési Tanács 2021. május 19-én kelt határozata az R 378/2021-4 (EUTM 018864324) és R 468/2021-4 (EUTM 017953534) ügyben.

jelentés: 2022. január 18.) 2023 decemberében támogatta a fellebbezési tanács,⁶ míg Puck Schrover arcképének bejelentését (2023. április 19.) 2024 januárjában hagyták jóvá.⁷

A kérdés továbbra is időszerű, ugyanis a Johannes Hendricus Maria Smit által benyújtott portréfotó lajstromozhatósága tárgyában a Második Fellebbezési Tanács a Nagytanácshoz utalta az ügyet, figyelemmel a képlékeny joggyakorlatra és a nehéz jogi megítélésű, illetve fontos kérdésekre.⁸ Magyarországon pedig 2025. február 12. napján M2500400 ügyszámon került benyújtásra hasonló védjegybejelentés, tesztelve az időközben fejlődő uniós joggyakorlat hazai alkalmazhatóságát. Az SZTNH a bejelentést részben elutasította, jelenleg a döntés megváltoztatására irányuló eljárás van folyamatban.

A portrévédjegyek számos jogkérdést vetnek fel, amelyekkel a cikk szerzője egy korábbi tanulmányában⁹ és egy megjelenés alatt álló tanulmányában¹⁰ is foglalkozott, de az International Trademark Association (a továbbiakban INTA) is hosszasan elemezte a felmerült jogi helyzetet a Smit-ügyben benyújtott, a Nagytanács munkáját segítő amicus curiae beadványában. Jelen tanulmányban összefoglaló jelleggel arra a kérdésre keressük a választ, hogy van-e egyáltalán létjogosultsága az arcvédjegyeknek a személyiségvédelem által biztosított lehetőségek mellett, valamint milyen elméleti és gyakorlati kihívásokkal kell szembenéznie a védjegyjognak akkor, ha teret enged az arcvédjegyeknek.

2. Védjegyoltalom vagy személyiségvédelem?

Az arcképek jogi oltalma kapcsán a legkézenfekvőbb és régóta bevett megoldás a személyiségvédelem, azon belül is a képmásvédelem. A vizsgálat kiindulópontja ezért annak elemzése, hogy az arc védjegykénti lajstromozása miben képes többet nyújtani a személyiségvédelemhez képest? Van-e számottevő hozadéka a képmásvédelemmel összevetve? Ezekre a kérdésekre tizenkét szempont szerinti elhatárolással keressük a választ.

⁶ EUIPO, Negyedik Fellebbezési Tanács 2023. december 4-én kelt határozata, R 1704/2023-4 (EUTM 018640603) ügy.

⁷ EUIPO, Negyedik Fellebbezési Tanács 2024. január 30-án kelt határozata, R 2173/2023-4 (EUTM 018864324) ügy.

⁸ EUIPO, Második Fellebbezési Tanács 2024. szeptember 26-án kelt határozata, R 50/2024-2 (EUTM 14711907) ügy.

⁹ Keserű Barna Arnold: Trademark protection for faces? A comprehensive analysis on the benefits and drawbacks of trademarks and the right to facial image. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*, 15. évf. 1. sz., 2024, p. 88–99: <https://www.jipitec.eu/jipitec/article/view/37/33>.

¹⁰ Keserű Barna Arnold: Portraits as Trademarks: A Doctrinal and Practical Analysis of EUIPO Case Law on Facial Image Signs. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*.

2.1. Funkció

Általánosan elfogadott alaptézis, hogy a védjegyek funkciója a védjegyjogosult áruinak vagy szolgáltatásainak azonosítása, valamint megkülönböztetése más versenytársak áruitól és szolgáltatásaitól. Ez a funkció már az ókorban is felismerhető volt, amikor a termelők által használt jelzések az eredet jelölését szolgálták.¹¹ A modern védjegyek értéke azonban már elsősorban nem ebben, hanem eladási erejükben rejlik, mivel – ahogyan Frank Schechter érvelt – a védjegyek elsődleges funkciója a fogyasztói hűség megteremtése és fenntartása.¹² E hagyományos megközelítést támasztja alá az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2436 irányelve (2015. december 16.) a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről (a továbbiakban védjegyirányelv) (16) preambulumbekzdése, valamint a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (a továbbiakban Vt.) 1. §-a is. E funkció kizárólag a gazdasági tevékenység körében értelmezhető. A védjegyirányelv 10. cikke kizárólagos jogokat biztosít a jogosultaknak, feljogosítva őket arra, hogy megakadályozzanak harmadik személyeket a védjegy engedély nélküli használatában gazdasági tevékenységük körében az érintett árukkal és szolgáltatásokkal kapcsolatban. Így a védjegyoltalom hatálya kizárólag a gazdasági tevékenységekre terjed ki, ami nyilvánvalóan komoly korlátot jelent. A nem gazdasági jellegű tevékenységek – mint például a magánhasználat, a politikai használat vagy a civil szervezetek által történő használat tényleges piacszerzési vagy megtartási szándék nélkül¹³ – a védjegyjog hatályán kívül esnek, amennyiben hiányzik belőlük a gazdasági elem. Ez összhangban áll a Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonnatkozásairól szóló Megállapodás (a továbbiakban TRIPS) 16. cikkével is, amely szintén a kereskedelemre korlátozza a védelmet.

A védjegy a szellemi tulajdon egyik formája. Valójában különleges típusról van szó, mivel – más szellemitulajdon-jogoktól eltérően – nem feltétlenül igényel alkotótevékenységet. A találmányok és szerzői művek esetében a kreativitás központi elem, de a kereskedelmi származásjelzők esetében első látásra nem az. Ugyanakkor a lajstromozás megtagadásának elkerülése érdekében a jelzésnek valamilyen újszerű, szokatlan és eredeti jelleget kell hordoznia. Bár ezt a követelményt a jogszabály közvetlenül nem írja elő, de a lajstromozást kizáró okok rendszere révén nyilvánvaló, hogy egy megjelölés, amely pusztán leíró, általánosan használt a kereskedelemben, vagy egyszerűen egy meglévő védjegy másolata, jogilag

¹¹ Vida Sándor, Kováts Borbála: Árujelzők az ókorban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 15. (125.) évf. 3. sz., 2020, p. 78–79.

¹² Frank Isaac Schechter: The Rational Basis of Trademark Protection. Harvard Law Review, 40. évf. 6. sz., 1927, p. 813–814.

¹³ Lásd Vida Sándor: Védjegyhasználat nonprofit tevékenységnél: Radetzky. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 6. (116.) évf. 6. sz., 2011, p. 91–103.

nem részesülhet oltalomban, és akár hivatalból, akár kérelemre kizárható a védelemből. E kritériumok a kreativitás megnyilvánulásaként értelmezhetők, hiszen egyfajta kreatív választásra kényszerítik a védjegybejelentőt. Ebből a nézőpontból felmerül a kérdés, hogy miként lehet egy emberi arcot a szellemi tulajdon tárgyának tekinteni? A természetes arcok – amelyeket nem sebész alakított ki gondos tervezés alapján – a természet „termékei”. Senki sem alkotta őket, hanem a természet és az evolúció törvényei révén jöttek létre. A szellemi tulajdon-jogok alapvető filozófiai célja az emberi kreativitás védelme még a védjegyjogban is, ahol ez kevésbé szembeötlő. Az emberi arcok oltalmazása tehát kiterjeszti a szellemi tulajdon elméleti alapjait olyan megjelölésekre is, amelyek se nem szellemiek, se nem tulajdoni jellegűek.

A fent említett védjegyek többségében a jogosult nem maga a megjelölés alanya, hanem egy jogi személy, például reklám- vagy modellügynökség. Ez egy rendkívül fontos kérdést vet fel: ki az arc tulajdonosa? A de facto tulajdonos természetesen maga az egyén, aki „hordozza” azt az arcot. Ugyanakkor ha a védjegy jogosultja más személy, akkor a jogi tulajdonos eltér a megjelölés természetes hordozójától. Ez elvezet ahhoz a filozófiai ellentmondáshoz, hogy miként rendelkezhet valaki kizárólagos jogokkal egy olyan megjelölés felett, amely elválaszthatatlanul hozzátartozik egy emberhez, akit nem lehet arra kényszeríteni, hogy megszűnjön annak „viselője” lenni. Immanuel Kant szavait idézve: „Az ember nem rendelkezhet önmaga felett, mivel nem dolog, ő nem saját tulajdona, azt mondani, hogy az, önellentmondás volna, hiszen amennyiben személy, ő alany, akiben a dolgok tulajdonjoga megtestesülhet, és ha ő maga lenne a tulajdona, akkor dolog lenne, amely felett tulajdonjoggal bírhat. Ám a személy nem lehet tulajdon, és így nem lehet olyan dolog, amely tulajdonba vehető, hiszen lehetetlen egyszerre személynek és dolognak, birtokosnak és tulajdonnak lenni.”¹⁴ Ez az idézet világosan mutatja a portrévédjegyek által felvetett immanens ellentmondást, miszerint a kizárólagos gazdasági jogok gazdasági hatalmat biztosítanak egy olyan „tulajdon” felett, amely nem választható el az emberi alanytól, mivel az az egyén lényegi jellemzője. Miközben a polgári jogok fejlődése – különösen az emberi méltóság és a jogegyenlőség – ahhoz az alapelvhez vezetett, hogy senki sem tekinthető mások tulajdonának,¹⁵ a portrévédjegyek védelme ismét megnyitja az utat az emberek gazdasági „rabszolgasága” felé testük kizárólagos ellenőrzése révén.

Ez a gondolat az USA-ban már felmerült Tiger Woods golflegenda arcképe kapcsán. Védjegybitorlási pert indított amiatt, hogy arcképét – mint lajstromozás nélküli védjegyet, amely kategóriát a Lanham Act elismeri – engedély nélkül használták fel. Azonban a bíróság úgy találta, hogy Woods nem lehet egy sétáló és beszélő védjegy. „Woods képei és hasonmásai nem részesülhetnek védjegyoltalomban, mivel nem töltik be a védjegy alapvető funkcióját, azaz az eredetjelölést. Nem alkalmasak arra, hogy megkülönböztessék és

¹⁴ Margaret Jane Radin: Market-inalienability. Harvard Law Review, 100. évf. 8. sz., 1987, p. 1893.

¹⁵ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 4. cikk.

azonosítsák az áruk forrását. Nem működhetnek védjegyként, mert kétségtelenül több ezer fénykép és hasonmás készült Woodsról megszámlálhatatlan fotós által, továbbá számos művész rajzolta, skiccelte vagy festette le őt, amelyek különböző médiumokban megjelentek, világszerte értékesítették és terjesztették őket. Észszerűen senki sem hiheti, hogy pusztán azért, mert ezek a fényképek vagy festmények Woods képmását tartalmazzák, mindegyik magától Woodstól származna.”¹⁶

Dogan és Lemley morális szempontból úgy érveltek, hogy azok, akik személyiségük felett tulajdonjogot igényelnek, sok esetben meglehetősen alacsony áron hajlandók eladni méltóságukat. Az pedig a paternalizmus egyik formája, ahol az egyéneket saját „árucikké válásuktól” szükséges megvédeni.¹⁷

A polgári jog a személyiségi jogok révén védi az egyén különböző aspektusait, így például a névviseléshez való jogot, a jó hírnévhez való jogot, a magánszférához való jogot és a képmáshoz való jogot. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:48. § (1) bekezdés értelmében az érintett hozzájárulása szükséges a képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez, illetve azok felhasználásához. A személyiségi jogok funkciója, hogy jogi védelmet biztosítsanak a személyiség immanens részei számára, és hogy azokat a jogalanyok szabadon kibontakoztassák. A védjegyekkel ellentétben a személyiségi jogok nemcsak a gazdasági tevékenység során, hanem általánosan, bármiféle korlátozás nélkül védik az egyént. Így például egy magáncélra készült fénykép engedély nélküli elkészítése is sérti a képmáshoz való jogot. Ez a különbség jelentős előnyt biztosít a képmáshoz való jog oldalán a gazdaságilag determinált védjegyvoltalommal szemben.

2.2. A védelem terjedelme

A védjegyek funkciója a jogosult számára biztosított kizárólagos jogok révén teljesedik ki. Az ipari tulajdon oltalmáról létesült Párizsi Unió Egyezmény (a továbbiakban PUE) elfogadása óta a védjegy jog széles körben elfogadott jellemzője, hogy a jogosult megtilthatja harmadik személyeknek a megjelölés használatát azonos vagy hasonló áruk, illetve szolgáltatások tekintetében. Ez a kizárólagos jog kettős természetű: egyrészt azt jelenti, hogy a védjegy jogosult jogosult a megjelölés használatára, másrészt mindenki más számára tilalmazott annak használata. A saját megjelölés használata önmagában nem igényel semmiféle jogi eljárást, míg mások kizárásának a lehetősége a védjegy lajstromozásának eredménye.¹⁸

A védjegybejelentés elengedhetetlen része az árujegyzék, amelyet a Nizzai Megállapodás szerinti nemzetközi osztályozás alapján kell összeállítani. Ennek megfelelően egy portrévédjegy kizárólag az adott áru- és szolgáltatási jegyzék tekintetében biztosít kizárólagos

¹⁶ ETW CORP. v. JIREH PUB., INC., United States Court of Appeals, Sixth Circuit, 2003. június 20.

¹⁷ Stacey L. Dogan, Mark A. Lemley: What the Right of Publicity Can Learn from Trademark Law. Stanford Law Review, 58. évf. 4. sz., 2006, p. 1182.

¹⁸ Beck Salamon: Magyar védjegy jog. Kertész József Könyvnyomdája, 1934, p. 159–160.

jogokat, általánosságban azonban nem. Ezzel szemben a képmáshoz való jogra nem vonatkozik ilyen korlátozás, az mindenféle áru- vagy szolgáltatásfajtától függetlenül fennáll. A jogosult a képmáshoz való jogát bármely jogsértő magatartással szemben, bármely területen érvényesítheti. Ez jelentős előnyt biztosít a személyiségi jogok oldalán.

A PUE elismeri a közismert védjegyeket, és mind a védjegyirányelv, mind a Vt. biztosítja a jó hírű védjegyek védelmét. Az ilyen védjegyek széles körű oltalmat élveznek, függetlenül az árujegyzéktől.¹⁹ Híres személyek esetében portrévédjegyük is megszerezheti ezt a kiterjedt védelmet (bár önmagában az alany hírneve nem alapozza meg a védjegy jóhírűségét is automatikusan, erről részletesen a későbbiekben lesz szó), amely az oltalom terjedelmét illetően közelebb áll a személyiségi jogokhoz. Ugyanakkor míg ez a széles körű védelem a képmáshoz való jog alapvető sajátossága, a védjegyek esetében kizárólag a jó hírű védjegyek esetén érhető el ugyanez a jogkövetkezmény, és még akkor is csak a gazdasági tevékenység körében.

2.3. A területi hatály

A szellemi tulajdon-jogok területi jellegűek. A territorialitás a szellemi tulajdon-jogok egyik alapvető sajátossága, amely a nemzeti jogrendszerek eltérő területi hatályának természetes következménye.²⁰ A PUE 4. cikke bevezette az elsőbbségi jog intézményét, amelynek célja az volt, hogy mérsékelje a területi jellegből fakadó hátrányokat a jogosultak földrajzi terjeszkedése során. Hasonlóképpen a személyiségi jogok is területi jellegűek, mivel az adott ország polgári jogának részét képezik.

A szellemi tulajdon-jogok azonban sokkal nagyobb mértékben harmonizáltak nemzetközi szinten, mint a klasszikus polgári jog. Az iparjogvédelemben 1883-ban a PUE indította el a jogterület nemzetközi harmonizációját, amely napjainkban is folyamatban van. Akkoriban csak kevés ország rendelkezett polgári törvénykönyvvel, például a német BGB elfogadására is csak 1896-ban került sor, Magyarország első polgári törvénykönyve pedig évtizedekkel később, 1959-ben született meg (bár törekvések voltak rá már a századfordulótól kezdve).

Napjainkban a hagyományos polgári jog (ideértve a személyiségi jogokat, a dologi jogot, az öröklési jogot vagy a kötelmi jogot) nem harmonizált nemzetközi szinten, és csak igen korlátozott mértékben harmonizált uniós szinten, elsősorban a fogyasztóvédelmi szempontokra összpontosítva.²¹ Mélyebb harmonizációra – különösen a személyiségi jogok terüle-

¹⁹ Munkácsi Péter: A közismert és jó hírű védjegyek az Európai Bíróság „General Motors Corporation v. Yplon SA („Chevy”) döntése tükrében. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 100. évf. 2. sz., 2000. április: <https://www.sztnh.gov.hu/hu/kiadv/ipsz/200004/jogeset.htm>.

²⁰ Bobrovsky Jenő: Az enyém, a tied és a miénk a szellemi tulajdonban. Áttekintés a közkinccs és a szellemi magántulajdon egyes összefüggéseiről az Internet tükrében. P. 13: http://www.mie.org.hu/pdf/Public_domain-Mie.pdf.

²¹ Fazekas Judit: Fogyasztóvédelmi jog 2.0. Gondolat Kiadó, Budapest, 2022, p. 17–27.

tén – nincs is szükség, hiszen minden uniós tagállamnak sajátos jogi hagyományai vannak, amelyek nem függetlenek a társadalmi berendezkedéstől, a kulturális és vallási hagyományoktól, valamint az egyén és állam egymáshoz való történelmi viszonyulásától.

Ezzel szemben, mivel a szellemitulajdon-jogokat elsődlegesen gazdasági eszközként értelmezik,²² az Európai Unió egységes – vagy legalábbis harmonizált – jogokat biztosít a belső piac megfelelő működéséhez.²³ Kiváló példa erre az európai uniós védjegyrendszer, amely egységes hatályú oltalmat biztosít az uniós védjegyek számára.

Mindezekből az következik, hogy a Ptk. és a Vt. azonos területi hatálya miatt a képmásvédelem és a magyar nemzeti védjegy között nincs érdemi különbség, ugyanazon a területen kínálnak eltérő tartalmú védelmet. Az európai piacon az uniós védjegy azonban már komoly előnyt jelent a képmásvédelemhez képest, mivel az uniós védjegy jog egységes oltalmat biztosít a jogosult számára az Európai Unió egész területén, míg az általános polgári jogi szabályok és a képmáshoz való jog terjedelme, valamint érvényesítésük szabályrendszere tagállamonként eltérhet. Az Európai Uniót kívül azonban ez az előny ismét elenyészik a regionális területi hatály hiányában, és a nemzeti polgári jogi és védjegy jogi szabályok országonkénti összevetése válik szükségessé.

2.4. Időbeli hatály

Az oltalom időtartamát illetően jelentős különbségek vannak a szellemitulajdon-jogok között. A szerzői jog és a szabadalmak mögött húzódó elméletek szerint a jogosultak és jogutódaik csak meghatározott ideig élhetnek művük vagy találmányuk gazdasági hasznosításának kizárólagos lehetőségével, amely idő elteltével az alkotások és találmányok a közkincs körébe kerülnek. Ebből a szempontból a szellemitulajdon-jogok ideiglenes jellegűek, míg a közkincs állandó és végtelen.²⁴ Ezt a tételt a szellemitulajdon-jog történeti fejlődése is alátámasztja, és ezt fejezi ki az Amerikai Egyesült Államok alkotmányának 8. cikke is.²⁵

A védjegy jog azonban más logikát követ. Adler szerint a védjegyek határozatlan időre biztosítanak kizárólagosságot. A szerzői joggal és a szabadalommal ellentétben nincs olyan, a közkincshez való visszavezetésen alapuló indok, amely korlátozott oltalmi időt tenne szükségessé. Az oltalmi idő és a megújítási kötelezettség a védjegy jog tisztán racionális elemei, amelyek célja a formálisan lajstromozott, de ténylegesen nem használt és szükségtelen

²² Szalai Péter: A védjegyoltalom sajátos problematikája a szellemitulajdon-jogban. *Keserű Barna Arnold, Kőhidi Ákos* (szerk.): Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére. SZE-DFK – Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt., Győr–Budapest, 2015, p. 425–427.

²³ Study on the Overall Functioning of the European Trade Mark System. Max Planck Institute, 2011, p. 145–146.

²⁴ Bobrovsky: i. m. (20), p. 19–20.

²⁵ A Kongresszus hatáskörrel bír a tudomány és a hasznos művészetek haladásának támogatására azzal, hogy a szerzők és a feltalálók számára a vonatkozó írásművek és felfedezések jogát biztosítja meghatározott időre.

védjegyek megszüntetése. Ez egyfajta szűrőként működik a lajstrom elavult védjegyeiktől való megtisztítása érdekében.²⁶

A TRIPS 18. cikke előírja, hogy a tagállamok kötelesek legalább 7 évre lajstromozni a védjegyeket, és a jogszabályoknak korlátlan számú megújítást kell biztosítaniuk. Ezzel szemben az államok túlnyomó többsége 10 éves oltalmi időt alkalmaz. A védjegyirányelv 48. cikke szerint a védjegyek oltalma a bejelentés napjától számított 10 évig tart, és ezt újabb 10 éves időszakokra korlátlanul meg lehet hosszabbítani. A Vt. ugyanezt a szabályt alkalmazza a nemzeti védjegyek esetében. Ennek következtében a védjegyek időbeli korlát nélkül fennmaradhatnak, akár a portrémodell halálát követően is.

Ezzel szemben a személyiségi jogok kizárólag az érintett személy életében állhatnak fenn. A Ptk. 2:4. § alapján az ember jogképessége a halállal szűnik meg, ettől kezdve jogai és kötelezettségei nem létezhetnek. A halál után, jogképesség hiányában, a személyiségi jogok értelmetlenné válnának. Ugyanakkor bizonyos személyiségi jogok – például a képmás használatának megtiltása – a halált követően kegyeleti joggá alakulhatnak át.²⁷ A Ptk. 2:50. § szerint ha az elhunyt emlékét megsértik, a hozzátartozó, illetve a végrendeleti juttatásban részesített személy (aki lehet örökös, hagyományos vagy a meghagyás jogosultja is) pert indíthat.²⁸ Fontos megjegyezni, hogy a kegyeleti jog jogosultja a hozzátartozó vagy a végrendeleti kedvezményezett, mivel a halott személynek már nincsenek jogai. Ezért a kegyeleti jog nem származékos jellegű, nem az elhunyttól ered, csupán reá tekintettel létezik, de az említett személyek önálló, saját jogáról van szó. Ez a jog szűkebb körű, mint a képmáshoz való jog, hiszen a hozzátartozó vagy a kedvezményezett kizárólag az elhunyt emlékének megsértése esetén érvényesítheti azt, ugyanakkor nem minden képmáshasználat sérti automatikusan az érintett emlékét is.

A személyiségi jogok időbeli korlátozottsága és a kegyeleti joggá való sajátos transzformációja egyértelműen gyengébb igényérvényesítési lehetőségeket kínál a gyakorlatilag korlátlan időtartamú és tartalmában nem változó védjegyoltalomhoz képest.

2.5. Az oltalom feltételei

Jelentős különbség mutatkozik a védjegyek és a képmáshoz való jog között az oltalom feltételeit illetően. A lajstromozott védjegyek megszerzéséhez hatósági eljárás szükséges, amelyre hazánkban az SZTNH rendelkezik hatáskörrel és illetékességgel. A lajstromozási eljárás a védjegy jog alapvető eleme a PUE elfogadása óta. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy vannak olyan államok, amelyek bizonyos mértékig oltalmat biztosítanak a nem lajstromozott védjegyeknek is, míg más országok kizárólag a lajstromozott védjegyet ismerik el, és a nem lajst-

²⁶ Beck: i. m. (18), p. 96.

²⁷ Görög Márta: A kegyeleti jog és a nem vagyoni kártérítés. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2008.

²⁸ Görög Márta: A kegyeleti jog gyakorlásának jogosultjairól és az érvényesíthetőség időbeli korlátairól. Polgári Jogi Kodifikáció, 6. évf. 2. sz., 2005, p. 15–19.

romozott kereskedelmi megjelölésekre polgári jogi, versenyjogi és büntetőjogi szabályokat alkalmaznak.²⁹ Előbbire példa lehet az USA, míg utóbbira Magyarország.³⁰

Az oltalom megszerzéséhez a megjelölésnek meg kell felelnie a pozitív követelményeknek, azaz megkülönböztetőképességgel kell rendelkeznie, és oly módon kell ábrázolhatónak lennie, hogy az illetékes hatóságok és a nyilvánosság pontosan és egyértelműen meghatározhassa az oltalom tárgyát.³¹ Másrészt a megjelölésnek el kell kerülnie a lajstromozást kizáró okokat (abszolút és relatív kizáró okokat egyaránt), amelyek az oltalom negatív előfeltételei. Emellett a bejelentésnek több vizsgálati szakaszon is át kell mennie a lajstromozási eljárás során, ami az általános eljárásban 6-7 hónapos hatósági eljárást eredményez Magyarországon.

A személyiségi jogok azonban a védjegyektől eltérő módon keletkeznek. A személyiségi jogok a Ptk. 2:42. §-ából fakadóan ex lege jönnek létre, a jogalanyokat a jog erejénél fogva megilletik ezek a jogok. Nincs szükség közigazgatási eljárásra, senki sem hoz döntést a személyiségi jogok „odaítéléséről”. Az mindenkit megillet [a Ptk. 3:1. § (2) bekezdése szerint a jogi személyeket is, amennyiben az adott személyiségi jog természeténél fogva nem kizárólag emberhez kötődik] pusztán azon az alapon, hogy minden embernek joga van a méltósághoz, és a személyiségi jogok az ember méltóságából fakadnak.

Ebből következően a személyiségi jogok a jogképesség vetületei, és minden embert automatikusan megilletnek jogképessége kezdetétől fogva. Így a képmáshoz való jog e tekintetben egyértelmű előnyt élvez a védjegyekkel szemben, mivel annak megszerzéséhez az egyén részéről semmilyen jogi aktus vagy időráfordítás nem szükséges.

2.6. A védelem tartalma

A védjegyoltalom és a képmáshoz való jog tartalmában találhatók bizonyos hasonlóságok, ugyanakkor számos lényeges különbség is. Mindkét jog elsődleges funkciója a jogosult számára kizárólagos jogok biztosítása. A kizárólagosság azt jelenti, hogy mindenki eltiltható az oltalom tárgyának használatától.

A védjegyek esetében azonban – ahogy fentebb kifejtésre került – a kizárólagos jogok kizárólag a gazdasági tevékenység körében és az árujegyzék tekintetében érvényesíthetők (a jó hírű védjegyek kivételével). A használat fogalma a védjegyjogban többféle magatartást foglal magában. A Vt. 12. § (3) bekezdése példálózó felsorolást ad ezen cselekményekről, így használatnak minősül többek között a megjelölés elhelyezése az árun vagy csomagoláson, a megjelölést hordozó áru forgalomba hozatala vagy eladásra kínálása, illetve e célból történő

²⁹ Verena von Bomhard, Artur Geier: Unregistered Trademarks in EU Trademark Law. Trademark Reporter, 107. évf. 3. sz., 2017, p. 686–698.

³⁰ A kereskedelmi nevet védi a Ptk. névjogi szabálya, a versenyjog a jellegbitorlás tényállásán keresztül, a büntetőjog pedig a versenytárs utánzása tényállásán keresztül védi a nem lajstromozott megjelöléseket.

³¹ Vt. 1. § (1) bekezdés a)–b) pont.

raktáron tartása, a megjelölést hordozó áru importja és exportja, a megjelölés használata cég- vagy kereskedelmi névként, továbbá üzleti iratokon és reklámokban való használata.

Ezzel szemben a képmáshoz való jog tartalma országonként eltérhet. A Ptk. 2:48. § szerint a képmáshoz való jog védelmet biztosít a képmások engedély nélküli elkészítésével vagy felhasználásával szemben. Megjegyzendő, hogy a jelenlegi szabályozás tágabb védelmet biztosít, mint 2014. március 15. előtt a régi Ptk., amelynek 80. §-a csak a képmással és a hangfelvétellel való visszaélést, valamint engedély nélküli nyilvánosságra hozatalukat szankcionálta. A hatályos szabályozás széles körű jogérvényesítési lehetőséget biztosít, mivel nem korlátozódik a jogosult mozgástere sem az áruk és szolgáltatások típusára, sem pedig a gazdasági tevékenységre. Így az arcok tekintetében megállapítható, hogy minden olyan magatartással szemben fel lehet lépni személyiségvédelmi alapon is, amellyel szemben védjegyjogi alapon lehetne, de fordítva ez nem igaz, nem minden képmássérelmet tudna orvosolni a védjegyoltalom.

2.7. Kivételek és korlátozások

Ahogy a jogrendszerek történetileg fejlődtek, az alanyi jogok is egyre korlátozottabbá váltak. Mivel jogok korlátok nélkül nem léteznek, úgy a védjegyoltalomnak és a képmáshoz való jognak is megvannak a maga jogi határai. A TRIPS 17. cikke lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy kivételeket és korlátozásokat vezessenek be a védjegyoltalom vonatkozásában. A védjegyirányelv 14. cikke felsorol olyan korlátozásokat, amelyek esetén a védjegyjogosult nem tilthatja meg harmadik személyeknek a védjegy használatát. Ezek a saját név és cím használata, a megkülönböztetőképességgel nem bíró, valamely termék- vagy szolgáltatásjellemzőt megtestesítő kifejezések, illetve a pótalkatrészek rendeltetésének jelzése. Noha a védjegyből fakadó jogok kimerülése külön cikkben jelenik meg, kétségtelenül az is a kizárólagos használati jog egyik korlátját képezi. A Vt. ugyanezt a korlátozási és kivételi rendszert alkalmazza a nemzeti védjegyekre.

A képmáshoz való jog korlátai országonként eltérnek. Magyarországon a személyiségvédelmi generálklauzula meghatározza e jogok célját, ugyanakkor általános korlátokat is szab. A Ptk. 2:42. § szerint mindenki jogosult személyiségi jogait szabadon kibontakoztatni, de csak a törvény keretei között, és mások jogainak tiszteletben tartásával.³² Ez azt jelenti, hogy a személyiségi jogok gyakorlása nem eredményezheti a jogrend sérelmét, és nem sértheti más személyek jogait.

A képmáshoz való jognak ezen túlmenően speciális korlátai is vannak. A 2:48. § (2) bekezdés szerint engedély nélkül is készíthető és felhasználható felvétel, ha az tömegben ké-

³² Fézer Tamás: Harmadik rész. Személyiségi jogok. In *Osztovits András* (szerk.): A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja, 1. kötet. Opten, Budapest, 2014, p. 255–258.

szül, vagy nyilvános közéleti szerepléshez kapcsolódik. A magyar bírósági gyakorlat szerint a „tömeg” mint kivétel akkor alkalmazható, ha a vizuális felvétel célja, hogy az egyéneket megszámlálhatatlan embercsoportként, tömegként ábrázolja, és bemutassa a tömegszereplést. Még ha az egyének felismerhetők is, fontos események illusztrálása érdekében a tömeg rögzíthető. A korlátozás másik eleme a közérdeklődésre számot tartó nyilvános szereplésekhez kapcsolódik, így például politikai csúcstalálkozókhöz, nyilvános beszédekhez, tüntetésekhez vagy állami szervek által szervezett rendezvényekhez. Ezen események közös jellemzője, hogy a közélet részét képezik, valamilyen közügyről információt vagy véleményt jelenítenek meg.

Adódik a kérdés, hogy ha a kétféle védelemnek ugyanaz a tárgya, de eltérőek a védelem alóli kivételek, akkor azt hogyan lehet feloldani? Például ha egy közéleti szereplő arcvédjegyét felhasználják közéleti szerepléssel kapcsolatban, akár az árujegyzék által lefedett gazdasági tevékenység során (például plakátok, reklámanyagok készítésekor), úgy az jogszerű vagy jogellenes? A Ptk. szerint jogszerű lenne, a Vt. szerint jogellenes. Ezt a független jogági jogellenesség elvének kissé megerősített alkalmazásával lehet feloldani. Az elvet alapvetően az építkezésekkel és szomszédjogokkal kapcsolatos ügyekben lehet alkalmazni, miszerint attól még, hogy valami építési engedély birtokában épült, és így közigazgatási jogi szempontból jogos, polgári jogi szempontból még lehet a szomszéd számára szükségtelenül zavaró és ezáltal jogellenes.³³ Ez a megközelítés a közjog és a magánjog eltérő szabályozási módszerein alapul. Mivel a személyiségvédelem és a védjegyjog is a polgári jog szerves része, tulajdonképpen egy jogágba tartoznak, nem túl szerencsés, ha egyazon magatartás jogszerűsége személyiségvédelmi és védjegyjogi szempontból eltér egymástól. A Ptk. közéleti szereplésre vonatkozó rendelkezését a közérdek és az információkhoz való hozzáférés, valamint a véleménynyilvánítás szabadsága hatja át, ezért helyénvalóbbnak tűnik ezt a szabadságot előtérbe helyezni a védjegytalalom monopóliumával szemben. Ellenkező esetben a közszereplők az arcuk lajstromozásával ellehetetleníthetnék a róluk szóló tudósítások megjelenését.

2.8. Forgalmképesség és megterhelhetőség

Ahogy korábban már volt róla szó, a védjegyek gazdasági célú használata a védjegyjog egyik kulcseleme. Ennek több módja is létezik, ezek közül az egyik az oltalom részleges vagy teljes átruházása. A védjegyek átruházhatók, mivel a TRIPS 21. cikke előírja, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kell a védjegyek átruházhatóságát akár az ahhoz kapcsolódó vállalkozás (goodwill) átruházásával együtt, akár anélkül. Korábban már a PUE is elismerte a védjegyek átruházhatóságát, azonban az elfogadásakor hatályos szöveg még nem tartalmazott részletes iránymutatást az átruházásra vonatkozóan. A PUE-t az 1937-es londoni

³³ BH 1994. 245.

konferencián módosították, kiegészítve a szöveget az átruházás szabályaival. A módosítás célja – a védjegyjogban akkoriban jelen lévő ellentétes tendenciákat tükrözve – a status quo fenntartása volt anélkül, hogy a tagállamokat új szabályok átvételére kényszerítette volna.³⁴ A jelenleg hatályos szöveg egyértelműen tükrözi, hogy az elsődleges szempont a tagállamok védjegyjogának tiszteletben tartása és függetlenségének megőrzése volt. Különösen az Egyesült Államok érdekeit vették figyelembe, ami miatt a PUE a tagállamok belátására bízta annak elismerését, hogy érvényes lehet-e egy olyan átruházás, amely csak a vállalkozással együtt történik.

A védjegyirányelv 5. szakasza (22–26. cikk) „a védjegyoltalom a vagyoni forgalomban” címet viseli, a Vt. III. fejezete szintén a védjegy vagyoni forgalomban való részvételét szabályozza, elismerve, hogy a védjegyoltalomból eredő jogok fogalomképes vagyoni értékű jogot képeznek. Mindkét jogforrás lehetővé teszi – előbbi kifejezetten, utóbbi hallgatólagosan – az ún. tiszta átruházást, ami azt jelenti, hogy a védjegy átruházása más üzleti vagyonelemek (például vállalkozás része vagy teljes egésze, illetve üzleti titkok) átruházása nélkül is végrehajtható.³⁵ A védjegyátruházás dogmatikai háttere az új Ptk. megszületésével 2014-ben letisztázódott, mivel a 6:202. § és 6:215. § (3) bekezdése már aggálymentesen teszi lehetővé a jogok adásvétel vagy más jogcím útján történő átruházását.³⁶

A védjegyoltalom mint vagyoni értékű jog további jelentős előnye, amely a jogosult pénzügyi-gazdasági mozgásterét nagymértékben befolyásolja, hogy gazdasági társaságba apportálható, szemben a személyiségi jogokkal. A Ptk. 3:10. § (2) bekezdése szerint ugyanis nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásként a gazdasági társaság számára vagyoni értékű jog – így a védjegy is – átruházható, és az a gazdasági társaság könyveiben is kimutatható immateriális vagyonelemmé tud válni.

További praktikus vagyoni jogi aspektusa a védjegynek, hogy ha az házasságkötés után kerül bejelentésre, akkor sem lesz a házastársak közös vagyona. A Ptk. 4:38. § (1) bekezdés c) pontja szerint ugyanis különvagyonba tartozik a házastársat mint a szellemi tulajdon létrehozóját megillető vagyoni jog. Ez azonban nem vonatkozik a vagyonközösség fennállása alatt esedékes díjakra. Így tehát a védjegy használatba adásából fakadó licencdíjak – házassági vagyoni jogi szerződés eltérő rendelkezése hiányában – a házastársak közös vagyont fogják képezni, de maga az oltalom csak a védjegyjogosult különvagyonába tartozik. Ez több szempontból is fontos kihatásokkal bír, így például a különvagyonnal kapcsolatos rendelkezés, a különvagyon terhei és tartozásai, valamint a házasság felbontása esetén történő elszámolás során figyelemmel kell lenni a különvagyoni jellegre.

³⁴ *Irene Calboli*: Trademark assignment „with goodwill”: a concept whose time has gone. *Florida Law Review*, 57. évf. 4. sz., 2005, p. 817.

³⁵ *Keserű Barna Arnold*: A magyar védjegyek átruházására vonatkozó szabályok összehasonlítása a közösségi védjegyoltalom átruházásának szabályaival, különös tekintettel a szellemi tulajdon elméleteire. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 6. (116.) évf. 4. sz., 2011. augusztus, p. 67.

³⁶ *Faludi Gábor*: A szerzői jogi és iparjogvédelmi jogátruházás a Ptk. háttere előtt. *Jogtudományi Közlöny*, 68. évf. 12. sz., 2013, p. 581–592.

A védjegy potenciálisan korlátlanul fennálló időbeli hatályával összhangban forgalomképes vagyoni jogként a természetes személy hagyatékának részét képezi, így megörökölhető vagyoni jogosultság. Ehhez hasonlóan jogi személyek esetében is túri a jogutódlást a védjegy, a Vt. 19. § (2) bekezdése szerint a jogi személy jogutódjára száll át a védjegy a felek eltérő kikötése hiányában, vagy ha a körülményekből nyilvánvalóan más nem következik.

Ami a megterhelhetőséget illeti, a Vt. 20. §-a külön is rögzíti, hogy a védjegybejelentésből és a védjegyoltalomból eredő jogok megterhelhetők és végrehajtás alá vonhatók. A leggyakrabban felmerülő hitelbiztosítéki teher a zálogjog. A Ptk. 5:101. § általános jelleggel fogalmazza meg, hogy a zálogjog tárgya bármely vagyon tárgy lehet, a 8:1. § (1) bekezdés 5. pontja szerint pedig vagyon tárgyak alatt a jogokat is érteni kell. Minthogy a védjegy fizikai értelemben birtokba nem adható, ezért csak jelzálogjog jöhet létre a védjegyeken, kézizálog nem. Az 5:103. § (2) bekezdés szerint a zálogjog kiterjed a zálogtárgy hasznaira is, így védjegy esetében az esetleges licenciadíjakra. Meg kell említeni, hogy a zálogjog érvényesítése esetén, ha a zálogjogosult megszerzi a zálogtárgyat, azaz az arcvédjegyet, előállhat az a helyzet, hogy az arckép eldologiasodott jogi formája felett többé semmilyen kontrollt nem tud gyakorolni az érintett személy, az kikerül a rendelkezési köréből. Így pedig a védjegyoltalom és a képmáshoz való jog ütközése következik be. Erre megnyugtató választ a jelenlegi jogszabályi környezet nem ad, talán csak a Vt. 19. § (4) bekezdése felől közelíthető meg a zálogjog alapján történt átruházó ügylet semmissége, ha az a fogyasztók megtévesztését eredményezi. Ha a zálogjogosult az érintett személy akarata ellenére használja a megszerzett védjegyet, felmerülhet a megtévesztő jelleg. De az ezzel kapcsolatos bizonytalanság miatt inkább célszerű elkerülni az arcvédjegyek elzálogosítását.

Bár kevésbé elterjedt, de a terhek körében azt is meg kell említeni, hogy a Ptk. 5:156. § lehetővé teszi a jogokon fennálló haszonélvezet létrehozását, így a védjegy is megterhelhető haszonélvezeti joggal. Ez a védjegyjogosult rendelkezési jogát jelentősen korlátozza, és a haszonélvezeti jog szabályai miatt erősebb dologi jogi pozíciót biztosít egy kizárólagos licenciából fakadó kötelmi jogi pozícióhoz képest.

A személyiségi jogok gazdasági forgalomképessége a különböző jogrendszerekben széles skálán mozog. A kontinentális polgári jogi országokban főszabályként a személyiségi jogok nem ruházhatók át, vagy csak korlátozott mértékben, illetve kizárólag bizonyos személyiségi jogok tekintetében.³⁷ A Ptk. kifejezett rendelkezést nem tartalmaz a személyiségi jogok átruházásának tilalmáról, azonban a bírói gyakorlat alapján jól megalapozott tézis, hogy a személyiségi jogok az emberi méltóságból fakadnak, ezért nem ruházhatók át.³⁸ Az utóbbi

³⁷ Horst-Peter Götting: *Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte*. J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 1995.

³⁸ Görög Márta: A képmáshoz és hangfelvételhez való jog védelmének fejlődéstörténete és a jogosultat megillető „rendkezési jog” gyökere. In Görög Márta, Menyhárd Attila, Koltay András (szerk.): *A személyiség és védelme*. Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül. ELTE-ÁJK, Budapest, 2017, p. 264.

években ugyanakkor egyes szerzők mellett érvelnek, hogy a személyiségi jogok új gazdasági megközelítése keretében bizonyos jogok – például a névviseléshez való jog vagy éppen a képmáshoz való jog – nyilvánvalóan piacosiítható értékkel bírnak.³⁹ Amennyiben ilyen személyiségjegyek hasznosítására az érintett személy szerződést kötött, úgy a halála esetén ezen szerződés esetében is lehetséges a jogutódlás, és maga a szerződési pozíció száll át az örököse.⁴⁰ Fontos azonban kiemelni, hogy nem a személyiség elemei öröklődnek, csupán az azokra korábban megkötött szerződésből fakadó jogosultságok és kötelezettségek.

Az arcképek gazdasági potenciáljának kihasználása érdekében tehát a védjegyoltalom a vagyoni jogok teljes körét biztosítja, így a védjegy átruházható vagy licenciába adható, végrehajtás alá vonható, biztosítéskul adható vagy más módon megterhelhető. Ezzel szemben a képmáshoz való jog – mint a személyiségi jog egyik formája – szorosan kötődik az egyénhez, nem eldologiasítható, ezért gazdasági hasznosíthatósága lényegesen korlátozottabb. Csak kötelmi jogi eszközökkel lehetséges ahhoz hasonló de facto eredményt elérni, mint amit a védjegyekkel, azonban de iure akkor is teljesen más jellegű jogviszonyok jönnek létre.

2.9. Igényérvényesítés

A római jogban a *lex imperfecta* olyan norma volt, amely valamit megtiltott, de ha azt mégis megtették, sem érvénytelennek nem nyilvánította, sem szankciót nem alkalmazott a jogsértő személlyel szemben.⁴¹ A *lex imperfecta* tehát következmények nélküli szabály, amely nem érvényesíthető. A hatékony jogvédelem megköveteli a kikényszeríthetőség lehetőségét (*lex perfecta* normák), mivel egy jog valódi értékét annak tényleges, gyors és elkerülhetetlen érvényesítése határozza meg.

A szellemi tulajdon-jogok érvényesítése a magánjog más területeihez, különösen a személyiségi jogokhoz képest nemzetközi szinten magas fokon harmonizált. A TRIPS előtt az igényérvényesítésre vonatkozó szabályok alapvetően általános kötelezettségeket írtak elő jogorvoslatok biztosítására és bizonyos esetekben a jogsértő áruk lefoglalására. Abban az időszakban az igényérvényesítés szabályozása elsősorban a nemzeti jogalkotást terhelte. Ugyanakkor a TRIPS igényérvényesítési fejezete a diplomáciai konferencia egyik legjelen-

³⁹ Schultz Márton: A személyiségi jog vagyoni értékminőségének elvi és dogmatikai alapjai, különös tekintettel a névjogra (PhD-disszertáció), 2019; Menyhárd Attila: Forgalmképes személyiség? In Menyhárd Attila, Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.): Személy és személyiség a jogban. Wolters Kluwer, Budapest, 2016, p. 65; Harkai István: A képmáshoz való jog és pénzben kifejezhető értéke a számítógépi programalkotásokban. In Báró-Farkas Margit Chiara, Kemény Zsanett (szerk.): A pénzügyi világ kihívásai a 21. században. Pro Talenti Universitatis Alapítvány, Szeged, 2018.

⁴⁰ Orosz Árpád: Öröklési jog. In Wellmann György (szerk.): Polgári jog I–IV. Kommentár a gyakorlat számára. HVG ORAC, Budapest, 2025. 7:2. §-hoz fűzött magyarázat.

⁴¹ Thomas A. McGinn: The Expressive Function of Law and the Lex Imperfecta. Roman Legal Tradition, 11. évf., 2005, p. 28.

több eredménye volt.⁴² Az Európai Unió is tett lépéseket a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésének harmonizálása érdekében, amikor az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 29-én elfogadta a szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről szóló irányelvet. Noha az egyes részletszabályok eltérhetnek az EU-ban és a TRIPS tagállamaiban, a védjegy jogosultak általában előre láthatják, hogy jogsértés esetén milyen intézkedésekre, eljárásokra és jogorvoslatokra számíthatnak.

A személyiségi jogok érvényesítése tekintetében sem eljárási, sem anyagi jogi harmonizáció nem létezik uniós vagy nemzetközi szinten. Ez a személyiségvédelem egyik nyilvánvaló gyenge pontja a védjegyekkel szemben. A Ptk. alapvetően hasonló polgári jogi igényeket biztosít a személyiségi jogok megsértése esetén, mint a szellemi tulajdon-jogok megsértésekor, bár ezek nem teljes mértékben azonosak. Az alapvető védelmi jellegű jogkövetkezményeken – jogsértés megállapítása, jogsértés abbahagyása, nyilvánosság előtti elégtételadás, eredeti állapot helyreállítása, az áruk lefoglalása vagy jogellenességtől való megfosztása – túl a legjelentősebb szankció, hogy a sértett a jogsértőtől követelheti a jogsértéssel szerzett vagyoni előny átengedését a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint. Ennek alkalmazásához nem szükséges a felróhatóság vizsgálata; elegendő pusztán a jogsértés ténye. A képmás jogellenes felhasználásából származó vagyoni előny minimuma a képmás használatáért piaci értéken fizetendő licenccij. Sajátos további szankció, amely kizárólag szellemi tulajdon-jogi ügyekben áll rendelkezésre, az adatszolgáltatási igény, amely lehetővé teszi a jogosult számára, hogy információt követeljen a jogsértő áruk előállításában vagy terjesztésében részt vevő személyek kilétéről.

A személyiségi jogok esetében egy speciális jogkövetkezmény a sérelemdíj. A sérelemdíjra a kártérítési felelősség szabályai alkalmazandók, azonban a kár bekövetkezését bizonyítani nem szükséges.⁴³ A sérelemdíj célja nem a vagyoni viszonyokban keletkezett kedvezőtlen változások orvoslása – mint a deliktális kártérítési felelősség esetében –, hanem a sértett fél kompenzálása az őt ért immateriális, nem vagyoni hátrányokért és sérelmekért. Másodlagos funkciója a jogsértő megbüntetése, amely a sérelemdíj összegében nyilvánul meg, figyelembe véve a felelősség mértékét, a jogsértés ismétlődő jellegét, a jogsértés súlyát, valamint a sértettre és környezetre gyakorolt hatását.⁴⁴

Míg a védjegyek és a képmáshoz való jog polgári jogi igényérvényesítés eszközei viszonylag hasonlóak, a büntetőjogi védelem már lényegesen heterogénebb képet fest. A TRIPS 61. cikke értelmében a tagállamok kötelesek büntetőjogi szankciókat biztosítani legalább a szándékos védjegyhamisítás és a kereskedelmi mértékű szerzői jogi jogsértés esetére. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi törvény (a továbbiakban Btk.) több, szellemi tu-

⁴² Daniel Gervais: *The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis*. Sweet & Maxwell, London, 2008, p. 440.

⁴³ Sándor István: A képmáshoz való jog és a sérelemdíj bírósági gyakorlatának tendenciái. *Belügyi Szemle*, 68. évf. 4. sz., 2020, p. 63.

⁴⁴ Ptk. 2:52. § (3) bekezdés.

lajdon elleni bűncselekményt is szabályoz, ideértve az iparjogvédelmi jogok megsértését is. Ezzel szemben a képmáshoz való jog büntetőjogi védelme erősen korlátozott. Mivel a képmásvédelem alapvetően a polgári jog körébe tartozik, a büntetőjog csupán az olyan hamis képfelvételek készítését vagy közzétételét tiltja, amelyek a sértett becsületét csorbítják.⁴⁵ Így a képmások vonatkozásában számos jogellenes, kereskedelmi célú felhasználás a büntetőjog hatályán kívül marad, hacsak e képmások nem részesülnek védjegyoltalomban. Azaz e tekintetben a védjegyoltalom jelentős mértékű többletgaranciát tud nyújtani a jogosult számára.

Külön említést érdemel a képmások online térben való védelme, amely szintén a védjegyek oldalára billenti a mérleg nyelvét. Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény 13. §-a szabályozza az értesítési és eltávolítási eljárást, amely szerzői jogi és védjegyjogi online jogsértések estén igénybe vehető gyors és hatékony eszköz. Ha a felek között érdemi jogvita bontakozik ki, a bírósági eljárás ugyan ekkor sem kerülhető el, azonban azt megelőzően permegelőző jelleggel hatékony igényérvényesítési alternatíva a védjegyek védelme érdekében. Emellett a gyakorlati tapasztalat is azt mutatja, hogy a nagy online platformok belső mechanizmusai is könnyebb az igényérvényesítés lajstromozott védjegy alapján, ahol mind az oltalom tárgya, mind a jogosult személye és az oltalom egyéb adatai egyértelműen beazonosíthatóak. A Digital Services Act⁴⁶ részletesen szabályozza uniós szinten a jogellenes tartalmakkal szembeni felelősség kérdését, és azokat a bejelentési és cselekvési mechanizmusokat, amelyeket a közvetítőszolgáltatók köteles alkalmazni. A DSA a jogellenes tartalom fogalmát tágran határozza meg, lényegében akként, hogy ami offline jogellenes, az online is jogellenes. A 12. preambulumbekzdés e körben külön ki is emeli a képmások jogellenes felhasználását. Így a DSA-rezsim alatt elméletben mind a képmásvédelem alapján, mind a védjegyoltalom alapján azonos módon kellene eljárni a jogosulatlan online felhasználásokkal szemben, de a védjegyek lajstromozásának ténye itt is praktikus előnyt jelent.

2.10. Használati követelmény

A védjegyek gazdasági monopoljogként a kizárólagosság biztosítására szolgálnak, ugyanakkor e kizárólagos jog gyakorlását használat útján fenn is kell tartani. A modern védjegyjogban a védjegyeket nem lehet csupán azért lajstromozni, hogy tartósan blokkolják a pia-

⁴⁵ Btk. 226/A. §.

⁴⁶ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet).

cot. Ezt a tényleges használat követelménye akadályozza meg.⁴⁷ A lajstromozáson alapuló védjegyrendszerekben a használat igazolásának kötelezettsége – legalább valamely szakaszban – alapvető mechanizmus a védjegy-lajstrom túlsúfoltságának kezelésére. Ez különösen nagy jelentőséggel bír olyan jogrendszerekben, mint a magyar, ahol sem előzetes használat, sem használati szándék nem feltétele a lajstromozásnak. Következésképpen a használati kötelezettség nyomon követése és kikényszerítése kulcsfontosságú a védjegy-jogosultság hosszú távú fennmaradásához.⁴⁸

Noha a TRIPS 19. cikke nem ír elő kifejezett használati kötelezettséget, elismeri, hogy az ilyen nemzeti követelmények a lajstromozás fenntartása érdekében szükségesek lehetnek. A lajstromozás törlése kizárólag legalább három év megszakítás nélküli használat hiányát követően lehetséges, kivéve, ha a védjegy-jogosult igazolni tudja, hogy a használat akadályozottsága objektív okok miatt állt fenn. E szabály két fő eleme tehát: a minimális, megszakítás nélküli évek száma használat nélkül, amelyek elteltével hátrányos jogkövetkezmények alkalmazhatók, valamint a kivétel lehetősége alapos indokkal.

Az európai védjegy-jog és ezzel együtt a magyar jog is kiterjeszti a tényleges használat hiányának időtartamát, amely öt év megszakítás nélküli időszakot jelent vagy a lajstromozástól számítva, vagy később bármikor a védjegyoltalom időtartama alatt.⁴⁹ Amennyiben ez az időszak eltelik tényleges használat nélkül, a védjegy-jogosultat hátrányos jogkövetkezmények terhelik. A tényleges használat hiánya felpuhítja a kizárólagosság erejét. Egy nem használt védjegy alapján benyújtott felszólalást vagy törlési kérelmet elutasítanak, a nem használt védjegy nem érvényesíthető védjegybitorló magatartásokkal szemben, és végül bárki kérheti a megszűnés megállapítását a használat hiánya miatt.⁵⁰

A tényleges használat követelménye és a használat hiányából fakadó valamennyi negatív jogkövetkezmény a védjegyek gazdasági funkciójára vezethető vissza. Ezzel szemben a személyiségi jogok az alkotmányos alapjogokból fakadnak, valójában a személyiségi jogok elismerése az emberi jogok védelmének egyik formája. Ez az eredet egyértelművé teszi, hogy a személyiségi jogok esetében a tényleges használat követelménye nem írható elő, nem is értelmezhető. A képmáshoz való jog fennállásához nem szükséges annak kötelező gyakorlása, az egyén használat vagy egyéb jogfenntartó cselekmény hiányában sem veszíti el jogérvényesítési lehetőségeit. A képmáshoz való jogot a törvény minden további feltétel nélkül biztosítja.

⁴⁷ E kritérium az európai országok védjegy-jogában jellemzően a 20. század második felében jelent meg. *Vida Sándor: A védjegy „tényleges használata” az Európai Bíróság gyakorlatában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2. (112.) évf. 2. sz., 2007. április, p. 45.

⁴⁸ *Graeme B. Dinwoodie: Territorial Overlaps in Trademark Law: The Evolving European Model Symposium: Negotiating IP's Boundaries in an Evolving World. Notre Dame Law Review*, 92. évf., 4. sz., 2016, p. 1694.

⁴⁹ Védjegyírányelv 16. cikk, Vt. 18. §.

⁵⁰ *Keserű Barna Arnold: Az Európai Bíróság ítélete az ONEL/OMEL védjegy ügyében. Jogesetek Magyarázata*, 5. évf. 2. szám, 2014, p. 85–92.

2.11. A jogok megszűnése

A védjegyek és a személyiségi jogok között jelentős különbség mutatkozik a megszűnés tekintetében, amit e jogok jogi természete határoz meg. A védjegyyoltalom több jogcímen is megszűnhet. A leggyakoribb megszűnési ok a megújítás hiánya, hiszen a védjegyjogosultnak tízévente meg kell újítania a lajstromozást, és meg kell fizetnie a díjat az oltalom fenntartása érdekében. A Vt. VI. fejezete tartalmazza a lemondásra, a törlésre és a megszűnés megállapítására vonatkozó rendelkezéseket.

Mivel a védjegy bejelentés alapján keletkezik, a jogosult kérheti annak megszüntetését lemondás útján, akár az áruk vagy szolgáltatások egy része, akár azok összessége tekintetében. Azaz a védjegyjogosult rendelkezési joga a jogosultsága megszüntetésére is kiterjed.

Mint fentebb volt róla szó, a használati kötelezettség a védjegyjog egyik alapköve, amely a védjegyek gazdasági természetéből fakad, így a használat hiánya a megszűnésmegállapítási eljárások leggyakrabban hivatkozott oka. További megszűnési ok a megkülönböztetőképeség elvesztése. Ha egy védjegy rendkívül elterjedté válik, és a piacon szinte monopolisztikus helyzetre tesz szert, a megjelölés az adott áru vagy szolgáltatás általános megnevezésévé válhat. Ily módon a védjegy elveszíti leglényegesebb attribútumát, ami lehetetlenné teszi az oltalom fenntartását. Megszűnési ok kapcsolódik a védjegyek információs funkciójához is, mivel a védjegyyoltalom megszűnik, ha az megtévesztővé vált, különösen az áruk vagy szolgáltatások jellegét, minőségét vagy földrajzi származását illetően.

A törlési eljárás olyan esetekre vonatkozik, amikor az oltalom fenntartása ellentétes lenne a védjegyek általános céljaival, és a védjegyet eleve nem lett volna szabad lajstromozni. Így a lajstromozást kizáró abszolút és relatív okok törlési okként jelennek meg, vagyis ezek utólag, a lajstromozást követően is vizsgálhatók. Emellett felmerülhetnek olyan súlyos formai hibák is (árujegyzékkel, illetve bejelentővel kapcsolatos hibák), amelyek szintén törlési okként jelennek meg.

Látszik tehát, hogy a védjegyyoltalom megszűnésének komplex szabályrendszere alakult ki, különböző okokból, különböző jogcímenek és módokon szűnhet meg az oltalom. Ehhez képest a képmáshoz való jog elidegeníthetetlen személyiségi jog, amelyet a törvény ex lege biztosít, következésképpen az csakis egy módon szűnhet meg, a jogalanyiség megszűnésével együtt. Amíg az egyén életben van, őt megilleti a képmáshoz való jog, és senki sem hivatkozhat e jog érvénytelenségére vagy megszűnésére, nem lehet a versenytársak által taktikai jelleggel támadni e jog fennállását. Ez jelentős előny a személyiségvédelem oldalán.

2.12. Költségek és pénzügyek

A kizárólagos jogok megszerzésének egyik gyakorlati aspektusa a költségek kérdése. Mivel a védjegyeket hatósági eljárás útján lajstromozzák, a bejelentési eljárás díjköteles. A magyar védjegyek esetében a legalacsonyabb bejelentési díj 81 000 forint (jelenleg 15% engedmény-

nyel online bejelentés esetén), amely a Nizzai Osztályozás szerinti egyetlen osztályt fed le. Ugyanez az összeg fizetendő a megújításkor is. Összességében ez viszonylag alacsony ár egy tíz évig tartó, a magyar piacra irányuló kizárólagos jogért. De ha több áruosztályt szeretne a bejelentő, vagy akár az összeset (aminek a használati kényszer miatt valódi értelme aligha van), akkor a költségek már magasak lehetnek. Ezenfelül nem kötelező ugyan, de ajánlott ügyvéd meghatalmazása, különösen olyan esetekben, amikor a lajstromozás elutasításának kockázata magas, és az irányadó esetjog ismerete szükséges lehet. Ez természetesen további költségekkel jár.

Ezzel szemben a személyiségi jogok természetüknél fogva díjmentesek. A törvény közvetlenül biztosítja őket, anélkül, hogy bármiféle illetékfizetéssel járó eljárásra szükség lenne. És amíg a védjegyek esetében a fizetendő díj a lefedni kívánt áruk és szolgáltatások számával áll arányban, addig a képmásvédelmet nem korlátozzák áru- és szolgáltatási osztályok. Az ingyenesen, minden célú és jellegű felhasználásra védelmet kínál.

A jogérvényesítés költségei számos tényezőtől függenek (peres illetékek, szakértői díjak, képviseleti díjak stb.), és a gyakorlati tapasztalat is ezek folyamatos emelkedését mutatja. Nem feltételezhető, hogy a két oltalmi forma közül bármelyik oldalán jelentős többletköltségek merülnének fel.

További pénzügyi vetülete az összevetésnek, hogy a fentebb említett apportálási lehetőség miatt az arcvédjegy céges vagyonná válhat, akár teljes egészében az képezheti egy gazdasági társaság jegyzett tőkéjét. E körben természetesen alapvető fontosságú az objektív és elfogadott módszertan szerinti vagyonértékelés. 2025-től az Szja.-törvény 7. § (1) bekezdés zs) pontjának beiktatása révén az apportált szellemi termék után nem kell az apportálásra tekintettel személyi jövedelemadót fizetni, hanem csak akkor, ha a szellemi termékkel érintett üzletrészt később értékesítik.⁵¹ Ez az innováció- és start-up-ösztönző szabály támogatólag hathat az arckép lajstromoztatására és cégbe történő apportálására.

2.13. Az összevetés eredménye

Az előző oldalakon a védjegyoltalmat és a képmáshoz való jogot tizenkét különböző szempont alapján vizsgáltuk annak érdekében, hogy feltárjuk, érdemes-e védjegybejelentést tenni emberi arcokra. Az arcok jogellenes felhasználása mindkét módon megtiltható, ugyanakkor a legfontosabb stratégiai kérdés az, hogy a képmáshoz való jog önmagában elegendő védelmet és jogérvényesítési lehetőséget biztosít-e, vagy célszerű azt védjegyoltalommal kiegészíteni.

Az alábbi táblázat összegzi az összehasonlítás eredményeit. A boxmérkőzések pontozásához hasonlóan 1 pont jár annak, amelyik az adott szempont szerint előnyösebb, és 2 pont

⁵¹ Csővári István: Akkor most hol tartsuk a szellemi termékünket? Jogászvilág, 2024: <https://jogaszvilag.hu/cegvilag/akkor-most-hol-tartsuk-a-szellemi-termekunket/#>.

akkor, ha olyan szignifikáns a különbség, mint amikor az egyik ökölvívó az adott menetben padlóra küldi a másikat. Amennyiben mindkét oszlopban 1 pont szerepel, az azt jelenti, hogy az adott elem tekintetében nincs számottevő különbség.

Szempontok	Magyar védjegyoltalom	Képmásvédelem
Funkció	0	1
Tárgyi hatály	0	1
Területi hatály	1	1
Időbeli hatály	1	0
Oltalom feltételei	0	2
Oltalom tartalma	0	1
Korlátozások és kivételek	1	1
Forgalomképesség	2	0
Igényérvényesítés	1	0
Használati kényszer	0	1
Megszűnés	0	2
Költségek	1	1
Összesítés	7	11

Látható, hogy pontozással egyértelműen a képmásvédelem nyert, két esetben a védjegyoltalom padlóra is került. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy uniós szintésre evezve a területi hatály kérdésében 2 pontot kapna az uniós védjegy. Mindkét oltalmi forma rendelkezik előnyökkel és hátrányokkal. Ha egy adott személynek választania kellene a védjegy és a személyiségi jog között arcképe védelme érdekében, a képmáshoz való jog megfelelő és elegendő megoldásnak tűnik. A portrék védjegyoltalma nem nélkülözhetetlen a képmás védelméhez, ugyanakkor kiegészítő jelleggel hasznos lehet, és a jogosult élvezheti a védjegyoltalom azon előnyeit, amelyeket éppen a személyiségi jogok nem tudnak garantálni. Elsősorban a gazdasági rugalmasságot biztosító átruházási és forgalomképességi lehetőségek lehetnek vonzóak, valamint a korlátlan számú megújítás, amely az egyén halála után is támogathatja az üzleti célokat. Nem elhanyagolható továbbá a szellemi tulajdonra jellemző erősebb igényérvényesítési eszköztár sem. Így a képmásvédelem és a védjegyoltalom kombinálásával lehet a legnagyobb jogi mozgástérre szert tenni.

3. Az arcvédjegyekkel kapcsolatos védjegyjogi kihívások

Az előző fejezetben arra az általános kérdésre kerestük a választ, hogy lehet-e értelme a képmáshoz való személyiségi jogot kiegészíteni az arcok védjegykénti lajstromozásával, és hogyan viszonyulhat egymáshoz a kétféle polgári jogi védelem. Ha egy logikai szinttel lejjebb lépünk, akkor pedig azt szükséges megvizsgálni, hogy a védjegyjogon belül milyen jogi kihívásokkal kell szembenéznünk akkor, ha arcvédjegyek lajstromozásáról van szó.

3.1. Lehet-e egy arc árujelző?

A védjegyek a termelők és fogyasztók közötti kommunikáció nélkülözhetetlen eszközei: tömör, szimbolikus formában hordoznak információt az áruk jellemzőiről és származásáról, ezáltal döntően befolyásolják a vásárlási döntéseket a gazdasági és társadalmi élet különböző területein.⁵² E megkülönböztető és információs funkció – amelyet gyakran eredetjelző funkciónak is neveznek – nemcsak dogmatikailag alapvető, hanem a védjegyoltalom ontológiai igazolását is adja.⁵³ Ahogy fentebb láthattuk, a védjegyirányelv és a Vt. is egyaránt hangsúlyozza azt az elvet, hogy csak azok a megjelölések lajstromozhatók, amelyek alkalmasak az áruk vagy szolgáltatások megkülönböztetésére. E fogalmi keretben merül fel az a kérdés, hogy vajon egy emberi arc – különösen egy fotorealistikus portré formájában – képes-e ezen alapvető funkció teljesítésére? Maga az emberi arc vagy annak fényképe tekinthető-e védjegyjogi értelemben megjelölésnek? Megbízhatóan és egyértelműen képes-e jelezni az áruk vagy szolgáltatások kereskedelmi eredetét?

Az átlagos fogyasztót a joggyakorlat úgy kezeli, mint aki átlagos figyelemmel rendelkezik, ám nem feltétlenül képes a finom vizuális részletek pontos felismerésére és megkülönböztetésére – különösen akkor, ha a megjelölés nem tartalmaz szöveges vagy stilizált elemeket.⁵⁴

Egy emberi arc fényképe – még ha technikailag egyedi is – az átlagos fogyasztóban nem feltétlenül idéz fel konkrét kereskedelmi eredetet. Ellentétben egy logóval vagy önkényesen megválasztott szóval, amelyeket tudatosan megkülönböztetésre szánnak, az emberi arc természetes képződmény, és evolúciós okokból szerkezetileg nagyfokú hasonlóságot mutat a teljes népességben.

Az INTA az említett amicus curiae véleményében rámutatott, hogy az EUIPO fellebbezési tanácsa 2015-ben nem zárta ki annak a lehetőségét, hogy egy emberi ábrázolás meg-

⁵² Péter Szalai: The Possibilities of Trademark Law in the Service of Sustainable Development, with an Outlook on the Possibilities of State Involvement. *Rechtskultur: Zeitschrift für Europäische Rechtsgeschichte*, 13. évf. Sonderheft, 2024, p. 569.

⁵³ Anette Kur, Thomas Dreier: *European Intellectual Property Law*. Edward Elgar, Cheltenham – Northampton, 2013, p. 157.

⁵⁴ Vida Sándor: Az „átlagos fogyasztó” az európai és a német védjegyjogban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 109. évf. 2. sz., 2004, április.

különböztethető megjelölésként jelenjen meg.⁵⁵ Ezt az álláspontot később más ügyekben is megismételték a fellebbezési tanácsok.⁵⁶

A védjegyoltalom ilyen irányú kiterjesztése bizonytalan területre vezet. Tanulságos felidézni az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban EUB) Dr. No-ügyben hozott döntését, amelyben a bíróság világosan különbséget tett a művészi eredet és a kereskedelmi eredet között. Az ítélet kimondta, hogy bizonyos megjelölések – például egy ismert mű címének vagy képi világának használata – közvetíthetnek ugyan információt a szerzőről vagy a kulturális forrásról, de ez nem azonos az áruk vagy szolgáltatások kereskedelmi eredetének azonosításával. Ha ezt az analógiát az arcvédjegyekre alkalmazzuk, nyilvánvalóvá válik, hogy egy felismerhető arc pusztá jelenléte – még akkor is, ha művészi vagy közéleti hírnévvel párosul – nem jelenti automatikusan, hogy a fogyasztók következtetni tudnak az áruk vagy szolgáltatások mögött álló gazdasági szereplőre. Ez különösen igaz akkor, ha hírességek vagy influenszerek az arcukat reklámcélokra adják egyszerre vagy egymás után több márká számára is. Egy arc felismerhetősége utalhat ugyan személyazonosságra vagy művészi kapcsolatra, de nem feltétlenül teljesíti a védjegy jogi funkcióját. Noha a kognitív tudomány igazolta, hogy az emberi agy rendkívüli mértékben alkalmas arcok felismerésére, ugyanakkor az is közismert, hogy a felismerés nem azonos az eredet azonosításával.⁵⁷ Ezt az álláspontot képviselték első fokon az EUIPO elbírálói is az eddigi ügyekben.

Az INTA szerint ugyanakkor az emberi arc – akár fénykép, akár rajz formájában – alkalmas lehet védjegyoltalomra, ha megfelel a megkülönböztetőképesség kritériumának. Az INTA kifejezetten elutasítja azt az érvelést – amely az EUIPO elsőfokú döntéseiben gyakran megjelent –, miszerint a portrék általánosságban alkalmatlanok a megkülönböztető funkció betöltésére.

Az INTA hangsúlyozza, hogy az emberi arc képes kifejezni az egyéniséget, és bár a fogyasztók kezdetben pusztán egy személy azonosítójaként érzékelhetik, következetes használattal és megfelelő piaci kontextusban megtanulhatják kereskedelmi eredetjelzőként értelmezni. A szervezet négy feltételt határozott meg, amelyek teljesülése esetén a portré alkalmas lehet a védjegyfunkció betöltésére: (i) kereskedelemben való használat, (ii) egységes forma és megjelenés, (iii) elhelyezés olyan pozícióban, amelyet a fogyasztók a védjegyekkel azonosítanak (pl. csomagoláson), és (iv) annak bizonyítottsága, hogy az adott szektorban bevett gyakorlat a portrék védjegyként való alkalmazása, vagy hogy az adott kép különleges jellemzői eltérnek a „szokásos” portrétól.⁵⁸

⁵⁵ INTA: Amicus Brief (Third Party Observations), R 50/2024-2 számú EUIPO ügy, p. 10.

⁵⁶ EUIPO R 2063/2016-4, R 2574/2018-1, R 378/2021-4, R 468/2021-4, R 1704/2023-4, R 2173/2023-4 ügyekben kelt határozatai.

⁵⁷ Martha J. Farah: Is Face Recognition “Special”? Evidence from Neuropsychology. Behavioural Brain Research, 76. évf. 1. sz., 1996, p. 181.

⁵⁸ INTA: Amicus Brief (Third Party Observations), R 50/2024-2 számú EUIPO ügy, p. 11.

Az INTA kiemeli, hogy a védelem tárgya nem egy személy általános arcvonása vagy személyazonossága, hanem egy konkrét, meghatározott fénykép, amely így megfelel a „világos és pontos ábrázolás” követelményének. Az INTA közvetlen analógiát von a személynevek védjegyként való oltalmához: ahogyan a nevek oltalmát sem lehet kategorikusan kizárni,⁵⁹ úgy ugyanez a logika érvényes a portrékra is. Ugyanez a gondolatmenet kiterjed más „nem hagyományos” védjegytipusokra, például a színekre vagy az üzlethelyiségek elrendezésére, ahol az EUB már kimondta, hogy a megkülönböztetőképesség mindig kontextusfüggő, és a piaci normáktól eltérő használattal alakítható ki.

Az INTA álláspontjával és megközelítésével egyet lehet érteni, és logikus keretet kínál, mindazonáltal kétséges, hogy e feltételek teljesülnek-e az útlevélfotó stílusú portrék esetében. Ezek az ábrázolások tipikusan semlegesek, stilizálástól mentesek, és hiányzik belőlük a kereskedelmi kontextus vagy szimbolikus többlet. Így gyakran nem érik el az átlagfogyasztó észlelésében a megkülönböztethetőség gyakorlati küszöbét. Ez azonban nem indokolja az arcképek kategorikus kizárását a védjegyoltalomból. Sokkal inkább eseti alapon kell eldönteni a lajstromozhatóságot, figyelemmel az adott kép sajátosságaira és használatának módjára. Az más kérdés, hogy az útlevélfotó stílusú portrék esetében a mérlegelésnek túlnyomó többségben a megkülönböztetőképesség hiányát kellene megállapítania.

3.2. Az érintett áruk és szolgáltatások jelentősége

Az EUIPO elbírálói többször is kifogást emeltek a termékcsomagoláson megjelenített arcképek jellege és kontextusa miatt. Érvelésük szerint ezek az ábrázolások gyakran általános vagy sematikus emberábrázolások, amelyeket a releváns fogyasztói kör nem a kereskedelmi eredet jelzéseként értelmez, hanem inkább a termék vagy szolgáltatás célközönségére utaló szimbolikus elemként. Más szóval, ha egy arc olyan módon jelenik meg, hogy általános emberi képet tükröz, azt inkább dekoratív vagy sugalmazó elemnek tekintik, semmint védjegyek.

Más helyzet áll elő azonban akkor, amikor a képen hivatásos modell szerepel, és az árujegyzékben kifejezetten szerepelnek a modelltevékenységhez kapcsolódó szolgáltatások. Pontosan ez volt a helyzet több vizsgált ügyben, ahol az ábrázolt személyek holland modellek, és az érintett áruk és szolgáltatások között a modelltevékenység kifejezetten szerepel.

Ez felveti a kérdést, hogy betöltheti-e egy modell arca a megkülönböztető származásjelzés szerepét a modelltevékenységhez kapcsolódó szolgáltatások esetében? A válasz nemleges. Ilyen esetekben a kép – vagyis maga a modell arca – nem pusztán egy külső jelzés vagy a szolgáltatáshoz kapcsolódó ábrázolás, hanem maga a szolgáltatás. Az illető megjelenése az, amit ténylegesen kínál az adott piacon. Ennek megfelelően a megjelölés és a szolgáltatás ösz-

⁵⁹ Itt az INTA a George Orwell név körül kialakult jogvitára utal, amely R2248/2019-5 ügyszámon van folyamatban az EUIPO előtt.

szeolvad, ami aláássa a védjegyjog azon alapelvét, miszerint a védjegynek alkalmasnak kell lennie arra, hogy megkülönböztesse az árut vagy szolgáltatást más piaci szereplők áruitól vagy szolgáltatásaitól. A védjegy nem lehet azonos magával az áruval vagy szolgáltatással.

Ez párhuzamba állítható az ún. merger doktrína alkalmazásával az amerikai szerzői jogban. A bírósági gyakorlat szerint az eredeti kifejezőmód és a kifejezett gondolat összeolvad, ha az adott gondolat a gyakorlatban nem fejezhető ki többféleképpen, vagy csak nagyon kevés módon.⁶⁰ A védjegyjogban a megjelölés és az áru vagy szolgáltatás összeolvadása hasonló helyzetet eredményez. Az áruk tekintetében erre vonatkozóan kifejezett szabályt tartalmaz a védjegyirányelv 4. cikk (1) bekezdés e) pont iii) alpontja és a Vt. 2. § (2) bekezdés dc) pontja, amelyek kizárják a lajstromozásból azokat a megjelöléseket, amelyek kizárólag olyan formából vagy más jellemzőből állnak, amelyek lényeges értéket kölcsönöznek az árunak. Ez akkor áll fenn, amikor a megjelölés magát a terméket ábrázolja. Bár e rendelkezést jellemzően háromdimenziós formákra vagy olyan esztétikai jellemzőkre alkalmazzák, amelyek növelik a termék piaci vonzerejét (például műtárgyak), mögöttes logikája a szolgáltatásokra is kiterjeszthető. A védjegyirányelv és a Vt. jelenlegi szövege ugyan csak árukra korlátozza ezt a kizárási okot, de jogalkotói módosítással a szolgáltatásokra is adaptálható lenne. A modell arca ebben az összefüggésben maga testesíti meg a szolgáltatás értékét, így nem szolgálhat egyidejűleg a kereskedelmi eredet azonosítására is. Ilyen speciális kizárási ok hiányában a Vt. 2. § (2) bekezdés c) pontját lehet alkalmazni azzal az indokkal, hogy az adott megjelölés egyéb okból nem alkalmas az áruk vagy szolgáltatások megkülönböztetésére. Ennek a kizárási oknak a tartalma talán mind közül a legrugalmasabb, és erre az esetre éppen alkalmazható lenne.

Az uniós jog nem határozza meg pontosan, hogy mely védjegytypus minősül „formának” a fenti rendelkezés értelmében. Nem tesz különbséget kétdimenziós és háromdimenziós formák között, ahogy a 3D alakzatok 2D ábrázolásai között sem.⁶¹ Ennek megfelelően a kizárási ok nemcsak a 3D formákra, hanem más védjegykategóriákra is alkalmazható, így például alakzatokat ábrázoló ábrás megjelölésekre. Idesorolhatók például a posztterek, amelyek egy arcot ábrázolnak, a játékgurák vagy bábuk, amelyek egy adott személyt testesítenek meg, illetve az arccal ellátott kulcstartók. Ezekben az esetekben a védjegyek valójában nem márkák, nem a kereskedelmi eredet azonosításáért felelősek, hanem a védjegyek maguk a termékek.

⁶⁰ Pamela Samuelson: Reconceptualizing Copyright's Merger Doctrine. *Journal of the Copyright Society of the USA*, 63. évf. 3. sz., 2016, p. 417.

⁶¹ Az Európai Unió Bíróságának C-337/12 P – C-340/12 P számú egyesített ügyei, [2014] ECLI:EU:C:2014:129, 55. pont.

3.3. Az összetéveszthetőség kérdése arcvédjegyek esetén

A feltétlen kizáró okok után a relatív kizáró okok körében is érdemes megvizsgálni az arcok lajstromozásával járó kihívásokat. Mivel a védjegyek alapvető funkciója az áruk és szolgáltatások kereskedelmi eredetének azonosítása, ennek biztosítása érdekében a jogosultak megtilthatják harmadik személyeknek az azonos vagy összetéveszthetőségig hasonló megjelölések engedély nélküli használatát.⁶² Ez az elv tükröződik a relatív kizáró okok, a törlési okok és a védjegybitorlási esetek kapcsán is. Ennek megfelelően az arcvédjegyek terjedése szükségszerűen arra kényszeríti majd az SZTNH-t és a bíróságokat a felszólalási, törlési és védjegybitorlási ügyekben, hogy megvizsgálják a különböző arcképek összetéveszthetőségét.

Ez a feladat számos komoly kihívást rejt magában. Az Európai Unióban az összetéveszthetőség vizsgálatának kritériumai már jól kikristályosodtak, és az EUB SABEL-ügyben hozott mérföldkőnek számító ítéletére vezethetők vissza.⁶³ Az EUB által lefektetett teszt szerint a védjegyeket egészükben kell összehasonlítani, figyelembe véve az átlagos fogyasztóra gyakorolt vizuális, fonetikai és konceptuális benyomásokat. Ez összhangban áll az emberi észlelés működésével, amely az érzékszervi benyomásokat – elsősorban látási és hallási ingereket – holisztikusan, nem pedig analitikusan dolgozza fel.⁶⁴ Összetett védjegyek esetében a megkülönböztetőképességgel bíró domináns elemek külön hangsúlyt kapnak. A fogyasztók általában nem egymás mellett érzékelik a védjegyeket, hanem az emlékezetükre hagyatkoznak. Így a hasonlóság megítélése azon alapul, hogy a megjelölések összetéveszthetők-e a fogyasztói emlékezetben.⁶⁵

A kritikus kérdés azonban az, hogyan alkalmazhatók ezek a doktrinális elvek arcvédjegyekre. A hagyományos szó- vagy ábrás védjegyekkel szemben (ahol a stilizálás vagy a verbális elemek könnyebben elemezhetők) az emberi arcok biológiailag meghatározott sajátosságokkal bírnak, amelyek korlátozzák a vizuális „alkotói szabadság” mértékét. A legtöbb arc két szemet, két fület, egy orrot és szájat tartalmaz hasonló arányban és elhelyezkedésben. Bár az egyéniséget az arányok, arckifejezések és kisebb jellegzetességek adják, az emberi arcok általános szerkezeti hasonlósága megnehezíti a védjegyjogban alkalmazott hagyományos vizuális összehasonlítási módszerek érvényesítését. Ez a biológiai alapszintű hasonlóság arra kényszeríti az elbírálókat, hogy nagyon apró különbségekre fókuszáljanak,

⁶² *Martin Senftleben, Femke van Horen*: The Siren Song of the Subtle Copycat – Revisiting Trademark Law with Insights from Consumer Research. The Trademark Reporter, 111. évf. 4. sz., 2021, p. 743.

⁶³ Európai Unió Bírósága, C-251/95, SABEL v. Puma, Rudolf Dassler Sport [1997] ECLI:EU:1997:528.

⁶⁴ *Ilanah Fhima, Dev S Gangjee*: The Confusion Test in European Trade Mark Law. Oxford University Press, Oxford, 2019, p. 173.

⁶⁵ *Keserű Barna Arnold*: A védjegyek összetéveszthetőségének joggyakorlata az USA, az Európai Unió és Magyarország védjegyjogában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. (117.) évf. 2. sz., 2012. április, p. 81–84.

különösen ha hiányoznak a további megkülönböztető elemek, mint például a stilizálás, a kontextus vagy a kísérő szöveges elemek.

Figyelembe kell venni azt is, hogy az emberi arcok biológiailag meghatározott észlelése – vagyis az az ösztönös képességünk, hogy felismerjük az azonos arcokat és megkülönböztessük a különbözőket – nem azonos a védjegy jog által kidolgozott összetéveszthetőség jogi fogalmával. Bár az emberi agy alapvetően kondicionált az arcok feldolgozására és az apró különbségek érzékelésére, ez a kognitív képesség más szinten működik, mint a megjelölések hasonlóságát és az összetéveszthetőség kockázatát vizsgáló jogi mérce. Következésképpen az, hogy két arc az emberi szem számára különbözőnek tűnik, nem feltétlenül jelenti azt, hogy jogilag nem áll fenn összetéveszthetőség. Ez a kettősség rávilágít arra, hogy miért szükséges egy árnyalt, következetes jogi keret az arcvédjegyek vizsgálatánál. Ellenkező esetben fennáll a veszélye az eshetőlegesen és túlságosan szubjektív döntéseknek, így pedig a kiszámíthatatlan joggyakorlatnak, különösen akkor, ha az elemzés az apróbb vizuális benyomásokra épül, amelyeket tudattalan érzékelések vagy kulturális előítéletek is befolyásolhatnak, különösen a rosszul megvilágított fényképek vagy más bőrszínű személyek esetében. Ez a probléma ugyan nem zárja ki kategorikusan az arcvédjegyek lajstromozhatóságát, de előrevetíti a jogalkalmazás során felmerülő nehézségeket.

3.4. Az arcvédjegyek tényleges használata

Az emberi arcok védjegyként való lajstromozásával kapcsolatban kritikus kérdésként merül fel a tényleges használat követelménye. Ez akkor válik igazán bonyolulttá, amikor a lajstromozott megjelölés egy élő személy fotorealistikus arcképe, amelyet nem statikus vizuális jelzésként, hanem magának a személynek a fellépése révén használnak, például modelltevékenység során mint „élő védjegyet”. Ilyen esetekben adódik a kérdés, hogy egy személy dinamikus és természetes módon változó arca képes-e megfelelni a következetes és tényleges védjegyhasználat feltételének?

Az emberi arc ugyanis elkerülhetetlen változásoknak van kitéve az idő múlásával. A hajviselet, a smink, az arckifejezések, valamint a természetes öregedési folyamat is módosíthatja a lajstromozott képen ábrázolt személy megjelenését. Az ily módon megváltozott arc használata a lajstromozott védjegy használatának minősülhet? Ebben a tekintetben e tanulmány szerzője nem ért egyet az INTA álláspontjával, amely szerint az arc változásai nincsenek hatással a védjegyre, mivel a védjegy tárgya pusztán a konkrét fénykép, nem pedig a személy tényleges arca. Igaz ugyan, hogy a védjegy nem az arc általánosságát védi, hanem azt a statikus formát, amelyet lajstromoztak, azonban az érintett személy feje a kép háromdimenziós leképezése (mint egy logó térbeli rekonstrukciója), amely aztán fotón vagy videón ismét kétdimenzióssá válik. Így a modelltevékenység során – például fotózásokon vagy kifutón – az arc megjelenítése releváns lehet a tényleges használat szempontjából. Különösen ha más árura vagy szolgáltatásra nem is terjed ki az oltalom, azaz nem feltételezhető pl. termékek

csomogolásán történő, évtizedekig változatlan formában megvalósuló használat. Ugyanis általában nem azért választják a bejelentők az arcvédjegyet, hogy egyetlen konkrét fotójukat védjék ezzel, hanem az arcuk általánosabb jogi védelmét remélik a lajstromozástól.

Az EUIPO kialakult gyakorlata⁶⁶ és az EUB esetjoga szerint annak a megjelölésnek a használata, amely a lajstromozott formától csak olyan elemekben tér el, amelyek nem érintik a megjelölés megkülönböztetőképességét, továbbra is tényleges használatnak minősül.⁶⁷ Ezt a vizsgálatot arcvédjegyek esetén valószínűleg gyakrabban kell elvégezni. Például ha a lajstromozott védjegy olyan személyt ábrázol, aki egy látványos kalapot visel, amely az egész kép negyedét kitölti, a kalap elhagyása a tényleges használat során jelentősen befolyásolhatja a megjelölés összehatását és megkülönböztetőképességét. Ugyanez érvényes a frizura jelentős megváltoztatására, extrém sminkre vagy más markáns vizuális módosításokra. Annak megállapítása, hogy ezek a változtatások még a megengedett eltérés körébe tartoznak-e, vagy már érintik a megjelölés megkülönböztető jellegét, nem mindig egyértelmű.

Gyakorlati szempontból további gyengesége lehet az arcvédjegyeknek, hogy vajon mennyi ideig használják ténylegesen az érintett személyek a lajstromozott arcot? Észszerűen feltételezhető, hogy ahogy az egyének megjelenése, stílusa vagy életkora változik, úgy a tevékenységük során használt fotók is változnak, frissülnek. Ez felveti azt a kérdést, hogy – még ha tényleg áruk csomagolásán is használnák azokat – mennyi ideig maradnak ténylegesen használatban a védjegyként lajstromozott fényképek. Tekintettel arra, hogy a védjegyjogtalan alapvető jellemzője a megjelölések állandósága, e jogi merevség nem feltétlenül összeegyeztethető az arckép használatának dinamikus természetével – különösen olyan iparágakban, mint a divat, a média vagy a szórakoztatóipar. Ennek következtében a tényleges használat követelménye idővel csökkentheti az arcvédjegyek gyakorlati hasznát.

A védjegyjogtalan merevsége előbb-utóbb ütközhet a védjegyjogosult változó arculati stratégiáival vagy vizuális identitásával, ezáltal korlátozva a portréalapú védjegyjogtalan hosszú távú célszerűségét. Ez azonban nem a védjegyjog megoldandó hiányossága, és nem is az oltalmazhatóság kizárása melletti érv, hanem inkább olyan gyakorlati korlát, amelyet a védjegyjogtalan szükségességekor érdemes a bejelentőknek mérlegelni.

3.5. A saját arc használata mint korlát

A szellemi tulajdon és így a védjegyjog egyik fontos jellemzője az egyensúlyra törekvés a jogosulti monopóliumok és a közérdek között. Ez ölt testet a védjegyjogtalan korlátaiban. A Vt. 15. § (1) bekezdés a) pontja szerint a védjegyjogtalan alapján a védjegyjogosult nem

⁶⁶ CP8 közös gyakorlatról szóló dokumentum – A védjegy lajstromozott formától eltérő alakban történő használata, EUIPO, 2020.

⁶⁷ Európai Unió Elsőfokú Bírósága, T-194/03, Il Ponte Finanziaria SpA v. Office for Harmonization in the Internal Market (Trade Marks and Designs) (OHIM), [2006] ECLI:EU:T:2006:65, 50.

tilthat el más attól, hogy gazdasági tevékenységének gyakorlása során, a tisztességes ipari és kereskedelmi gyakorlattal összhangban használja saját nevét vagy címét.

Jelenleg ez a rendelkezés kizárólag a személynevek használatára vonatkozik. Azonban a fotorealisztikus emberi arcokat tartalmazó védjegybejelentések számának növekedése felveti a kérdést, hogy ki kellene-e terjeszteni ezt a korlátozást a képmásra is – biztosítva ezzel az egyének számára azt a jogot, hogy saját képmásukat gazdasági tevékenység során felhasználhassák.

Ennek hiányában jelentős feszültség keletkezik a védjegyjog és a személyiségi jogok között. Ha egy személy arcképét védjegyként lajstromozzák, a jogosult elméletileg megtilthatná másoknak a saját – az összetéveszthetőségig hasonló – arcuk gazdasági célú használatát, még akkor is, ha ez a használat a hivatásukhoz elengedhetetlen. Ez a feszültség különösen élesen jelentkezik a modell- és divatiparban. Ha például egy modell arcképe védjegyként lajstromozásra kerül a modellszolgáltatások tekintetében, akkor egy másik modell pusztán azzal, hogy a kifutón szerepel, és az arca a lajstromozott védjegyhez összetéveszthetőségig hasonlít (nem beszélve az ikrek speciális esetéről), potenciálisan védjegybitorlást valósíthat meg, feltételezve, hogy figyelmen kívül hagyjuk a megjelölés és szolgáltatás összeolvadására vonatkozó elméleti előkérdéseket.

Ez szembe menne a védjegyjog alapvető céljaival. A védjegyjog nem arra hivatott, hogy emberek kizárjon abból, hogy saját fizikai megjelenésük révén jogszerű gazdasági tevékenységet folytassanak. Ahogy Rothman rámutatott: „minden személynek joga van ellenőrizni, miként használják a kereskedelemben mások az ő identitását”.⁶⁸ A védjegyjog célja a fogyasztói megtévesztés vagy tévedésbe esés megakadályozása, nem pedig a személyes identitás védjegy általi monopolizálása, és hasonló identitások használatának korlátozása. Éppen ezért indokoltnak tűnik a védjegyirányelv és a Vt. vonatkozó szabályainak kiegészítése azzal, hogy a saját név mellett saját képmástól sem tilthatóak el mások a védjegy alapján. E kiegészítés feloldaná a védjegy és a képmáshoz való jog összeütközését.

3.6. *Híres ember jó hírű arcvédjegye*

A portrévédjegyek kapcsán felmerülő utolsó kérdés, hogy az ábrázolt személy hírneve önmagában automatikusan képes-e a védjegyet a jó hírű vagy közismert védjegy státuszába emelni, ezáltal fokozott jogi védelmet biztosítva számára. Ez mind a relatív kizáró okok, mind a védjegybitorlások szempontjából jelentőséggel bír.

A Vt. 4. § (2) bekezdés *b)* pontja szerint korábbi védjegynek számít az elsőbbségi nap előtt a PUE szerint közismertnek minősülő védjegy akkor is, ha az nem került lajstromozásra. Azaz a relatív kizáró okok között a közismertség kérdése a nem lajstromozott megjelölések

⁶⁸ Jennifer E Rothman: Navigating the Identity Thicket: Trademark's Lost Theory of Personality, the Right of Publicity, and Preemption. Harvard Law Review, 135. évf. 5. sz., 2021, p. 1306.

számára is biztosít védelmet. A 4. § (1) bekezdés c) pontja és a 12. § (2) bekezdés c) pontja szerinti jó hírű védjegy azonban már csak a korábban lajstromozott védjegyek számára biztosítja az árujegyzéktől független védelmet.

A közismert és a jó hírű védjegyek természete hasonló, ugyanis mindkét kategória kvantitatív értékelésen alapul, amely a megjelölés ismertségének mértékét veszi alapul a releváns fogyasztói körben. A WIPO egy külön ajánlásban meghatározta a közismert védjegyek ismérveit, és egyértelművé tette, hogy a feltételeket az árujegyzék alapján kell értékelni.⁶⁹

Az EUB a Chevy-ügyben foglalkozott a jó hírű védjegy fogalmával a közösségi jog kontextusában.⁷⁰ A bíróság kimondta, hogy ahhoz, hogy egy lajstromozott védjegy védelme kiterjedjen a nem hasonló árukra és szolgáltatásokra is, a védjegynek az érintett áruk vagy szolgáltatások tekintetében a releváns közönség jelentős része körében ismertnek kell lennie. Ezt az értelmezést a TDK-ügy is megerősítette.⁷¹

A kialakult ítélkezési gyakorlat világossá teszi, hogy egy védjegy pusztán attól nem válik jó hírűvé, hogy egy híres személyre vagy eseményre utal. A hírnévnek a védjegy tényleges, a megjelölt árukkal vagy szolgáltatásokkal összefüggő használatán kell alapulnia, nem csupán az ábrázolt személy ismertségén. A védjegynek az adott piacon kell eredetjelzővé válnia, és ezt a kapcsolatot a kereskedelmi használatnak és a fogyasztói észlelésnek kell megalapoznia. Például a Formula-1-világbajnok Fernando Alonsót érintő ügyben az ő személyes hírnevét önmagában nem tekintette az EUIPO elegendőnek a jó hírnév fennállásának igazolására a védjegy árujegyzékében feltüntetett áruk tekintetében.⁷² Az a tény, hogy egy híresség világszerte ismert, nem jelenti automatikusan azt, hogy képmásából vagy nevéből álló védjegye jó hírűnek minősül.

Következésképpen, bár az ábrázolt személy közismertsége hozzájárulhat a portrévédjegy megkülönböztetőképességéhez, ez önmagában nem biztosítja a jogi értelemben vett jó hírnevet. A jó hírnevet a védjegy tényleges, kereskedelmi használatán keresztül kell igazolni, és kizárólag azokkal az árukkal vagy szolgáltatásokkal összefüggésben, amelyekre a lajstromozás vonatkozik.

4. Befejezés

A tanulmány első fele a védjegyoltalom és a képmásvédelem összehasonlításával arra mutat rá, hogy az arcvédjegyek indokoltsága nem tekinthető általánosnak. Azokban az iparágak-

⁶⁹ Joint Recommendation Concerning Provisions on the Protection of Well-Known Marks, SCT/3/8, World Intellectual Property Organization, 2000.

⁷⁰ Európai Unió Bírósága, C-375/97, General Motors Corporation v. Yplon SA, [1999] ECLI:EU:C:1999:408.

⁷¹ Európai Unió Elsőfokú Bírósága, T-477/04, Aktieselskabet af 21. november 2001 v. Office for Harmonization in the Internal Market (Trade Marks and Designs) (OHIM), [2007] ECLI:EU:T:2007:35, 48. pont

⁷² EUIPO, Negyedik Fellebbezési Tanács 2010. július 22-én kelt határozata, R 11/2008-4 (EUTM 3972973), 44–45.

ban és piaci helyzetekben lehet indokolt, ahol a személy képmása üzleti modelljének központi elemét képezi, és ahol a védjegyoltalom gazdasági rugalmassága tényleges hozzáadott értéket kínál. Más esetekben azonban a képmásvédelem továbbra is elegendő és arányos eszköz marad az egyén arcvonásainak védelmére, különösen az országhatárokon belül. Európai uniós szinten azonban az egységes oltalom és a harmonizált igényérvényesítés már mindenképpen felértékeli a védjegyek szerepét.

A védjegyjog szempontjából több kritikus aspektus is beazonosítható, amelyek egyrészt az arc védjegykénti lajstromozhatóságának lehetőségét, másrészt az oltalom pragmatikus korlátait érintik. Így a származásjelző funkció és a megkülönböztetőképeség értékelése, az összetéveszthetőség vizsgálata vagy a tényleges használat követelménye a jogalkalmazást előbb utóbb döntéshelyzetbe kényszeríti, ahol az egységes joggyakorlat kialakítása alapvető demokratikus és piaci igény. A saját arc használatának védjegyjogi korlátja pedig olyan kérdés, amelyre a jogalkotónak kellene megoldást kínálnia.